

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

Institut „náhradní matky“

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Hyková, Ph.D.

Autor práce: Ingrid Dulawová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Forma studia: kombinovaná

Ročník: 3

2010

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

20. března 2010

Dulawová Ingrid

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Kateřině Hykové, Ph.D.
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD	6
1 Surogační mateřství	8
1.1 Historie surogačního mateřství	8
1.2 Pojem surogačního mateřství	9
2 Početí dítěte – náhradní matka versus objednatelský pár	11
2.1 Částečné náhradní mateřství	11
2.2 Úplné náhradní mateřství	11
2.3 Metody mimotělního oplodnění	12
3 Realizace surogačního mateřství	13
3.1 Odměna	13
3.2 Povaha smlouvy	14
4 Právní úprava v ČR	17
4.1 Faktory mluvící proti uzákonění náhradního mateřství	18
5 Právní úprava v zahraničí	20
5.1 Velká Británie	20
5.2 USA	21
5.2.1 Státy, ve kterých je náhradní mateřství dovoleno zákonem	22
5.2.1.1 Kalifornie	22
5.2.1.2 Florida	22
5.2.1.3 Texas	23
5.2.1.4 Virginie	24
5.2.2 Státy, ve kterých je náhradní mateřství zakázáno či upraveno	25
5.2.2.1 District of Columbia	25
5.2.2.2 Indiana	25
5.2.2.3 Michigan	25
5.2.2.4 New York	26
5.3 Indie	26

6 Etické aspekty	28
6.1 Etické aspekty z křesťanského pohledu	28
6.2 Etické aspekty z pohledu etiků, lékařů, psychologů či sociologů	29
 PRAKTICKÁ ČÁST	
7 Cíl práce	32
7.1 Cíl práce	32
7.2 Hypotézy	32
8 Metodika	33
8.1. Metoda sběru dat	33
8.2 Charakteristika výzkumného souboru	33
9 Výsledky šetření	34
9.1 Ověření hypotéz	41
10 Diskuze	42
ZÁVĚR	44
Seznam použitých zdrojů	45
Seznam příloh	49
Přílohy	50
Abstrakt	53

ÚVOD

V září 2009 proběhla konference, která se stala dle slov ministryně zdravotnictví paní Juráskové „příležitostí k otevření odborné i celospolečenské diskuze na téma náhradní mateřství v České republice.“¹ Institut „náhradní matky“ se stal velmi aktuálním tématem probíraným jak v médiích, tak i v řadách lékařů, psychiatrů, psychologů, sociologů či etiků. Existuje celá řada mnohdy naprosto protichůdných názorů vyřčených odborníky, ale také laickou veřejností. Co člověk, to jiný názor. Mnoho lidí se setkalo s pojmem institut „náhradní matky“, ale jen někteří vědí, co přesně tento institut zahrnuje a co lze si pod tímto pojmem představit. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla, napsat bakalářskou práci na toto aktuální téma.

Náhradní mateřství je šancí pro ženy, které nemohou z jakéhokoliv důvodu otěhotnět či nejsou schopné donosit dítě. Zárodečné buňky objednatelského páru jsou vloženy do těla náhradní matky, která dítě donosí a porodí. Poté je dítě předáno do péče objednatelského páru. Po domluvě mezi objednatelským párem a náhradní matkou dochází k finančnímu vyrovnání. V mnoha státech je tento druh finanční odměny zakázán, proto je jakákoliv finanční pomoc ze strany objednatelského páru brána pouze jako výdaje spjaté s těhotenstvím. Takové náklady již zákony dovolují. Toto je jeden z mnoha aspektů institutu náhradního mateřství, ve kterém dochází ke střetu názorů. V České republice náhradní mateřství není žádným způsobem zákonně upravené. Platí pouze všeobecný zákon, že matkou dítěte je žena, která jej porodila. Jakékoliv surogační smlouvy jsou tedy neplatné, pakliže údaje v nich jsou v rozporu s tímto zákonem.

Cílem této bakalářské práce je objasnění pojmu náhradního mateřství, které i přes diskuze v médiích není pro všechny až tak známé. Dalším cílem je seznámení s právní úpravou v ČR i v zahraničí a s kritérii, která by musela

¹ Justice. *Ministryně spravedlnosti a zdravotnictví zahájily diskuzi o náhradním mateřství*. [online]. [cit. 2009-11-27]. Dostupné na WWW: <<http://portal.justice.cz/justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=2375&d=309002>>

obsahovat smlouva mezi náhradní matkou a objednatelským párem. V neposlední řadě je cílem poukázání na etické aspekty institutu „náhradní matky“ z hlediska křesťanského, ale také z hlediska odborníků tímto se zabývajících.

Praktickou část bakalářské práce jsem věnovala kvalitativnímu výzkumu, polostandardizovanému rozhovoru s 15ti ženami, u kterých jsem zjišťovala názory týkající se institutu „náhradní matky“. V rozhovoru měly dotazované za úkol mimo jiné zodpovědět, jaké etické a právní podmínky by musely být splněny pro souhlas s náhradním (surogačním) mateřstvím.

1 Surogační mateřství

Surogační mateřství je jednou z nejvíce diskutovaných metod asistované reprodukce a dovolím si tvrdit, že i nejproblematičtější. Toto mateřství zahrnuje rozhodnutí ženy otěhotnět a porodit dítě, které po porodu předá jiné ženě či páru tzv. objednatelskému páru, ten poté převezme výchovu dítěte do svých rukou. Vše se většinou odehrává za určitou finanční úplatu, jen v některých případech náhradní matka je ochotná podstoupit těhotenství, aniž by požadovala jakoukoliv finanční podporu ze strany objednatelského páru. Surogační mateřství nevyužívají pouze ženy, které nemohou otěhotnět, ale tuto možnost zneužívají i ženy, které jsou plodné, ale nechtějí samy porodit dítě. Důvodů je mnoho: kariéra, které dávají přednost, fyzický vzhled, který je důležitý pro modelky a nemohou si dovolit přijít o své křivky, pohodlnost bohatých žen.

Do dnešního dne mnoho právních řádů tento institut náhradního mateřství neupravuje. Česká republika není výjimkou. To, co není zákonem zakázáno, je povoleno. Takže i tyto praktiky v dnešní době nejsou u nás výjimkou a lze tvrdit, že institut náhradní matky se rozrůstá, ať už se zákonem nebo bez něj.

1.1 Historie surogačního mateřství

S určitou podobou surogačního mateřství se setkáváme i v Bibli, ne však v takovém slova smyslu, v jakém ho chápeme v dnešní době. Již ve Starém zákoně, v kapitole 16. v První knize Mojžíšově, Abramova žena Sáráj není schopná otěhotnět. Navrhne, aby manžel Abram zplodil dítě s její otrokyní Hagarou. Ta dítě po porodu předá Sáráj. Během těhotenství Hagary dochází ke komplikacím ve vztahu mezi oběma ženami a dochází k narušení společenského i právního řádu. Tato uskutečněná myšlenka Sáráj, přinesla všem stranám, hlavně pak Hagaře a jejímu synu Izmaelovi, spíše bolestné zážitky než dobrý pocit z pomoci jiné ženě.²

² Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost. 1985. První Mojžíšova 16 – 17. 33 s. ISBN 80-900881-0-4

I ve středověku byla možnost setkat se s podobnými praktikami, zvláště v evropských zemích na pomezí křesťanství a islámu. Jsou známé případy, kdy neplodná manželka přivedla svému muži ženu, aby s ní zplodil dítě.

1.2 Pojem surogačního mateřství

Jelikož v našem státě není tento institut uzákoněn a v některých státech je upraven rozdílně, existuje několik definic, které určují, kdo se stává náhradní matkou a jaké vyvstávají vztahy mezi náhradní matkou a objednatelským párem. Blackův právní slovník definuje náhradní matku jako „ženu, která je uměle oplodněna spermatem manžela jiné ženy. Otěhotní, donosí dítě a po porodu převede svá rodičovská práva na skutečného otce a jeho manželku“.³ Další definice naopak počítá s tím, že náhradní matka dítě „pouze“ devět měsíců nosí, ale genetickými rodiči je objednatelský pár: „Jde o případ tzv. matky hostitelky, kdy oplozené vajíčko je implantováno jiné ženě, která dítě donosí, porodí a odevzdá biologické matce dítěte.“⁴ Podstatu surogačního mateřství vysvětluje i Haderka: „Jde o situaci, kdy buď za úplatu nebo snad i bezúplatně je zjednána žena (jejíž osobní stav není rozhodný) a to za tím účelem, aby se dala uměle inseminovat (zpravidla semenem muže z objednatelského páru) nebo aby si dala implantovat embryo obstarané objednatelským párem, dítě donosila a po porodu je odevzdala objednatelům.“⁵

Náhradní mateřství lze rozdělit na altruistické a komerční. Altruistické mateřství znamená, že žena požádá jinou příbuznou osobu, aby za ní porodila dítě, to se odehrává většinou v kruhu rodinném. Např. matka své dceři odnese a porodí dítě. Většinou nedochází k finančnímu vypořádání, objednatelský pár po domluvě zaplatí určitá vyšetření či výdaje spojené s těhotenstvím.

³ BLACK, H. C. *Blackův právní slovník*. Přel. Balaš, v. a kol., 2. svazek. Praha: Victoria publishing a.s. 1993. 1318 s. ISBN 80-85605-23-6.

⁴ HRUŠÁKOVÁ, M. In Hendrych, D. a kol. *Právní slovník*. 2. rozšíř. vyd. Praha: C. H. BECK. 2003. 1006 s. ISBN 80-7179-740-5

⁵ HADERKA, J. Surogační mateřství. *Právní obzor*. 1986. č. 10. 917 s.

Komerční mateřství zahrnuje určité finanční výdaje spjaté s těhotenstvím, ale také odměnu pro náhradní matku. Náhradní matku, dělohu k pronájmu – název specifictější pro komerční mateřství, lze v dnešní době najít jednoduše na internetu. Do internetového vyhledávače stačí zadat „hledám náhradní matku“ a objeví se několik inzerátů, které tuto službu nabízejí. Toto komerční mateřství lze chápat i jako průmysl na výrobu dětí – náhradní matky jsou popisovány jako vykořisťované ženy z nižších vrstev společnosti, ženy z méně rozvojových zemí, či ženy, kterým jde pouze o peníze s touto službou spojené.

2 Početí dítěte – náhradní matka versus objednatelský pár

Možností, kterých lze při náhradním mateřství využít, je samozřejmě více. Náhradní mateřství lze rozdělit na částečné a úplné a to podle původů genetického materiálu, z něhož bylo dítě počato.

2.1 Částečné náhradní mateřství

Při částečném náhradním mateřství pochází vajíčko od ženy „hostitelky“ a spermie mohou pocházet od:⁶

- manžela či partnera ženy „hostitelky“ – v tomto případě dítě není nijak geneticky spjato s objednatelským párem. Jelikož u této možnosti není zapotřebí lékařského zásahu, dala by se tato možnost klasifikovat jako obchod s dětmi;
- muže z objednatelského páru – dítě je geneticky spjato alespoň s jedním členem z páru. U této kombinace může, ale nemusí dojít k umělému oplodnění. Žena dítě porodí a jako otec se zapíše biologický otec. Manželka biologického otce pak dítě adoptuje;
- od dárce (třetí osoby) – mezi dítětem a objednatelským párem opět není žádná genetická vazba.

2.2 Úplné náhradní mateřství

Při úplném náhradním mateřství pochází vajíčko od ženy z objednatelského páru nebo od dárkyně. Náhradní matka se stane pouze nositelkou a rodičkou dítěte. U tohoto mateřství je zapotřebí použití metody asistované reprodukce. Opět můžeme rozlišit několik metod:

⁶ HAVELKOVÁ, M. *Právní aspekty asistované reprodukce*. Brno, 2007/2008. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Právnická fakulta. Katedra občanského práva. Prof. Judr. Milana Hrušáková, CSc. 34 – 35 s.

- spermie i vajíčko pochází z objednatelského páru – genetické vazby mezi dítětem a rodiči jsou 100%;
- spermie pochází od dárce a vajíčko od ženy objednatelky – dítě je geneticky spjato s jedním rodičem z objednatelského páru;
- spermie pochází od muže z objednatelského páru a vajíčko od dárkyně – opět 50% genetické vazby mezi dítětem a objednatelským párem ;
- spermie i vajíčko pocházejí od dárců – dítě není geneticky spjato s objednatelským párem.

2.3 Metody mimotělního oplodnění

Metod, které se používaly nebo používají k oplodnění vajíčka spermii, je více. Nejjednodušší metodou je **IUI** (Intrauterine Insemination) homologní intrauterinní inseminace. Postup, při kterém jsou spermie stříknuty do dělohy ženy pomocí katetru. Nejdříve je ale zapotřebí spermie vyčistit a zbavit bakterií.⁷ Náhradní matku lze oplodnit spermii manžela (přítele), jedná se o tzv. *homologní inseminace*, nebo lze oplodnit semenem dárce, tzv. *heterologní inseminace*.

Další, úspěšnější metodou, je metoda **IVF ET** (In Vitro Fertilisation Embryo Transfer) doslovný překlad zní „oplodnění ve skle“. Metoda IVF ET spočívá v oplodnění vajíčka mimo tělo ženy a následné přenesení zárodku do dělohy pomocí katetru. V tomto případě tak může být použito zárodečné buňky budoucí matky (homologní inovulace) nebo vajíčka dárkyně (heterologní inovulace). K této metodě je zapotřebí 5 milionů spermií v 1 ml ejakulátu.⁸

V některých případech nelze použít ani tuto metodu, a proto se používá vývojově nejmladší metoda **ICSI** (IntraCytoplasmatic Sperm Injection) intracytoplazmatická injekce spermii – metoda je založena na zavedení jedné spermie do zralého vajíčka. Tenkou jehlou se propíchne obal odebraného vajíčka a do vajíčka se vsune jedna vybraná spermie. U této metody postačí tolik spermií, kolik je vajíček např. 5 či 10.⁹

⁷ ŘEŽÁBEK, K. Léčba neplodnosti. 3. aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2004. 117 s. ISBN 80-247-1010-2

⁸ Tamtéž, 46 – 62 s.

⁹ Tamtéž, 67 – 70 s.

3 Realizace surogačního mateřství

Aby došlo k realizaci surogačního mateřství po právní stránce, je zapotřebí se zamyslet nad určitými body, které toto mateřství regulují správným směrem. Vybrala jsem si k pojednání povahu smlouvy, která je nejdiskutovanějším tématem a také formu odměny náhradní matce.

3.1 Odměna

Forma odměny náhradní matce je jedno z důležitých kritérií, které vyvolává mezi odbornou veřejností protichůdné názory. Setkáváme se s názorem, že odměna může být chápána jako obchod s dětmi. Tomuto názoru lze zabránit, pokud budeme brát odměnu pouze jako příspěvek na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím. Např. úhrada vitamínů, léků, ovoce, lepší stravy, vybavení bytu, odpočinkové aktivity či kurzy, atd. Je ale těžké určit hranici mezi tím, co je nezbytný náklad a co lze už považovat za zisk či za přilepšení podmínek života náhradní matky.

Pokud by odměna byla povolena, a nebyla právně nijak ošetřena, takový akt by mohl být kvalifikován jako:

- trestný čin opuštění dítěte (§212 TZ)¹⁰
- zanedbání povinné výživy (§213 TZ)
- obchodování s dětmi dle §216a odst. 1 TZ: „Kdo za odměnu svěří dítě do moci jiného za účelem adopce nebo pro jiný podobný účel, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo peněžitým trestem.“
- obchodování s lidmi §232a odst. 2 TZ: „Stejně bude potrestán, kdo jiného za použití násilí, pohrůžky násilí nebo lstí anebo zneužitím jeho omylu, tísně nebo závislosti, přiměje, zjedná, najme, zláká, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá, aby ho bylo užito k pohlavnímu styku nebo k jiným formám

¹⁰ Trestní zákon č. 140/1961 Sb.

sexuálního obtěžování nebo zneužívání, k otroctví nebo nevolnictví, nebo k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování“¹¹

Dle mého názoru, na odměnu by měla nárok náhradní matka v případě, že se nebude nacházet v žádné finanční tísní, tj. že její finanční situace bude pozitivní, tehdy by bylo možné u náhradní matky předpokládat, že její chování je čistě altruistické, bez jakýchkoliv vedlejších úmyslů. Na druhé straně, pokud by náhradní matkou chtěla být žena, která se nachází ve špatné finanční situaci, lze předpokládat, že její úmysl porodit dítě objednatelskému páru byl čistě z finančních důvodů. Zde by musely být přesně stanovené podmínky, které by určovaly, co lze chápat pod pojmem špatná finanční situace.

3.2 Povaha smlouvy

Nevyřešených otázek kolem povahy smlouvy je mnoho. Měla by být ústní či písemná? Komu by mělo být dovoleno tuto smlouvu uzavřít a zda by byla u soudu vymahatelná? Bude moci matka, která darovala vajíčko, vymoci dítě do své péče? V dnešní době nemá biologická matka žádnou šanci se jakkoliv bránit, pokud jí náhradní matka odmítne po porodu předat dítě. Zákon totiž stanoví, že matkou dítěte je žena, která jej porodila.

V budoucnu, pokud dojde k uzákonění náhradního mateřství, by podle mého názoru měla tato smlouva obsahovat body, které by určovaly:

- *ženu, která by se mohla stát náhradní matkou* – byla by určena kritéria, která musí tato matka splňovat – úroveň zdraví, rodinný stav, maximální věková hranice. Pokud by byla vdaná, byl by nejspíš nutný informovaný souhlas jejího manžela s tím, aby porodila cizí dítě. Dále by musela splňovat podmínky trvalého bydliště na území ČR a nebo by se mohlo jednat i o cizinku;

¹¹ Justice. *Náhradní mateřství, legislativní pohled*. [online]. [cit. 2009-12-1]. Dostupné na WWW: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5243&d=309120>>

- *objednatelský pár* – kterým by se mohli stát pouze manželé žijící v ČR, nebo i nesezdané páry, které by musely splňovat určité podmínky, a to vše za předpokladu, že žena z objednatelského páru nebude moci pouze a jen ze zdravotních důvodů odnést dítě (jiné důvody by byly nepřijatelné). A nebo také jakýkoliv nesezdaný pár, který touží po dítěti, např. homosexuální pár. Pokud náhradní mateřství bude zpřístupněno i homosexuálním párům, může dojít ze strany společnosti k šikaně dítěte. Jak uvádí Fryštenská „naše společnost ještě není připravená na to, aby přijala homosexuální rodinu s takovou samozřejmostí jako rodinu heterosexuální“¹² ;
- *zda by tato smlouva mohla být vymahatelná u soudu*, v případě, že by si náhradní matka chtěla dítě ponechat;
- *co nebo kdo má být předmětem smlouvy*. Zde bychom se mohli setkat s námitkou ze strany právníků, že smlouva by mohla být v rozporu s dobrými mravy a také z hlediska etiky, že dítě nelze degradovat na věc. „Dítě by se mohlo stát položkou vlastnictví, kterou lze koupit, prodat či vyměnit a musela by být stanovena cena, kterou by objednatelský pár byl schopný a ochotný zaplatit za dítě. Lidský život však žádným způsobem nelze ocenit, má svou důstojnost i hodnotu a jakékoliv finanční ohodnocení ho znevažuje a napadá“¹³;
- *za jakých podmínek by se dítě mohlo stát dítětem objednatelského páru* – zda pouze na základě smlouvy nebo rozhodnutím soudu a nebo cestou osvojení za splnění všech podmínek, které vyžaduje zákon o rodině č. 94/1963 Sb. §63 až §77. Zákonnými podmínkami společnými pro osvojení zrušitelné a nezrušitelné jsou:¹⁴
 - osvojení bylo osvojení ku prospěchu a lze osvojit pouze nezletilé dítě – ustanovení §65 odst. 2 zákona o rodině;

¹² FRYŠTENSKÁ, M. *Otázky okolo asistované reprodukce*. Právo a rodina, 2004, č. 3, s. 17

¹³ LOJKOVÁ, J. *Bounds of an autonomous will of parties in cases of surrogacy agreements*. In COFOLA 2009: the Conference Proceedings. Brno: Masaryk university, 2009. 9 s. ISBN 978-80-210-4821-8.

¹⁴ Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.

- osvojitelé musí mít způsobilost k právním úkonům a musí být zletilí;
- osvojení nemůže vzniknout tam, kde mezi osvojencem a osvojitelem je příbuzenský vztah;
- mezi osvojitelem a osvojencem musí být přiměřený věkový rozdíl §65, odst. 1, obdobně jako bývá mezi rodiči a vlastními dětmi;
- s osvojením musí dát souhlas rodiče dítěte, nebo osvojenec, je-li schopen posoudit obsah osvojení. Jelikož by dítě bylo předáno objednatelskému páru v co nejkratší době po porodu, schopnost dítěte posoudit obsah osvojení není tedy možný. Souhlas k osvojení by musel dát i manžel náhradní matky;
- 3měsíční péči u budoucího osvojitele – předadopční péče §68 odst.1

Nezrušitelně můžou osvojit dítě pouze manželé, výjimečně i osamělá osoba za předpokladu, že jsou splněny zákonné podmínky a osvojení bude ku prospěchu dítěte. Osvojenec musí být starší jednoho roku. Zrušitelně může osvojit dítě pouze nesezdaný pár.

4 Právní úprava v ČR

Náhradní mateřství v ČR není žádným zákonem upraveno, ani negativně, ani pozitivně. Platí zde zákon o rodině 94/1963 Sb. §50a, že matkou dítěte je žena, která dítě porodila. Rodit cizí děti za peníze je v ČR zakázáno. Oficiálně náhradní mateřství v Česku neexistuje, ale za tiché asistence lékařů probíhá. Statistiky poukazují na to, že nejméně 10 dětí ročně se narodí náhradním matkám. Průkopníkem v této oblasti je zlínská Klinika reprodukční medicíny, které se povedlo zorganizovat mezinárodní symposium na toto téma. První výkon byl na této klinice absolvován v roce 2004 a od této doby se povedlo splnit sen dalším 11 manželským párům. Dle ředitele kliniky Davida Rumpíka „klientky si náhradní matky shánějí samy. V praxi je to tak, že před porodem se náhradní matka úředně vzdá svého dítěte ve prospěch biologického otce, kterého legislativně označí za otce. Za zákrok si zlínská klinika neúčtuje žádné nadstandardní poplatky, pacientky platí zákrok ve stejné výši, jakoby platily umělé oplodnění".¹⁵ Existuje řada dalších klinik, které tuto službu nabízejí, ale veřejně se k těmto službám nehlásí.

V poslední době se o institutu náhradní matky hovoří více než kdykoliv předtím. Vše je zatím na úrovni pouhých debat a domnívám se, že ještě dlouho bude. Příkladem nám může být téma euthanasie, o které se vedou etické, lékařské či psychologické debaty několik let, zatím však stále bez jakéhokoliv výsledku. Stejným způsobem se vyvíjí i problém náhradního mateřství.

Odborníci se zabývají možností uzákonit tzv. surogační smlouvu mezi náhradní matkou a objednatelským párem dítěte, která by řešila sporné otázky vyvolávající etické, psychologické, ale i legislativní negativní stanoviska. Odborníci v dnešních diskusích řeší problém vymahatelnosti vydání dítěte na základě surogační smlouvy u soudu či okamžik právního předání dítěte. Zvažuje

¹⁵ Zlin.cz. *Zlínská klinika reprodukční medicíny se jako jediná v ČR přiznává, že podporuje náhradní mateřství*. [online]. [cit. 2010-02-20]. Dostupné na: WWW: <<http://zlin.cz/article.php?ID=405806®ion=4>>

se také zrychlení a zjednodušení řízení o osvojení. Podmínky pro „zjednodušené“ osvojení by mohly být následující:

- byla by sepsána smlouva
- účastníci smlouvy by museli splňovat podmínky, aby mohli být stranami této smlouvy
- účastníci by byli poučeni o důsledcích
- všichni účastníci by dali souhlas s osvojením
- objednatelé by podali žádost o osvojení dítěte do 6 měsíců od jeho narození
- v době zahájení řízení o osvojení by žilo dítě s objednateli
- objednatelé by museli žít s dítětem na území ČR.¹⁶

Jednou z možností je samostatný zákon o náhradním mateřství, ale je mnohem pravděpodobnější, že úpravy by probíhaly formou novelizací právních předpisů, jako jsou zákon o rodině, zákon o sociálně právní ochraně dětí, zákon o péči o zdraví lidu a další lékařské zákony. Vzorem budoucí právní úpravy náhradního mateřství v České republice by mohly být britské zákony, které říkají to stejné co český zákon, tedy, že matkou je žena, která dítě porodila avšak právní předání dítěte objednatelskému páru by bylo umožněno rozhodnutím soudu až po splnění určených podmínek.¹⁷

4.1 Faktory mluvící proti uzákonění náhradního mateřství:

Od roku 2001 je Česká republika vázána Evropskou úmluvou o právním postavení dětí narozených mimo manželství. Článek 2 této úmluvy neříká nic jiného než zákon o rodině, tedy že určení matky dítěte narozeného mimo manželství bude záviset výhradně na skutečnosti porodu.¹⁸ Jedná se zde

¹⁶ Justice. *Náhradní mateřství, legislativní pohled*. [online]. [cit. 2010-01-9]. Dostupné na WWW: <<http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5243&d=309120>>

¹⁷ Justice. *Ministryně spravedlnosti a zdravotnictví zahájily diskuzi o náhradním mateřství*. [online]. [cit. 2009-12-15]. Dostupné na WWW: <<http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=5130&d=309002>>

¹⁸ Rada Evropy. *Sbírka mezinárodních smluv*. [online]. [cit. 2009-12-5]. Dostupné na WWW: <http://www.radaevropy.cz/dokumenty/Sm01_047.pdf>

o mezinárodní smlouvu o lidských právech a základních svobodách, která patří do ústavního pořádku. Tato smlouva je nadřazena českému vnitrostátnímu právu a má tedy přednost před zákony ČR, Ústavní soud může na návrh zrušit ustanovení českého zákona, které je s ní v rozporu. Nemůže proto existovat zákon, který by říkal, že matkou dítěte je žena „objednatelka“, která s náhradní matkou uzavřela smlouvu o získání dítěte do péče ženy „objednatelky“.¹⁹

Dalším faktorem, který mluví proti uzákonění náhradního mateřství je Úmluva o právech dítěte, která je také mezinárodní smlouvou o lidských právech a základních svobodách a ČR je touto úmluvou vázaná. Důležitý motiv této úmluvy je vyjádřen v článku 3, podle kterého „zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány“.²⁰

Ráda bych zdůraznila i článek 9 odst. 1, jehož text zní: „Státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, zajistí, aby dítě nemohlo být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, ledaže příslušné úřady na základě soudního rozhodnutí a v souladu s platným právem a v příslušném řízení určí, že takové oddělení je potřebné v zájmu dítěte“²¹

Posledním článkem je článek 21, kapitoly VII Úmluvy o lidských právech a biomedicíně, který je dle mého názoru, nejvýstižnější, i když se vztahuje na orgány a tkáň. Říká, že „lidské tělo a jeho části nesmí být jako takové zdrojem finančního prospěchu.“²² A náhradní mateřství v mnoha případech zdrojem finančního prospěchu je.

¹⁹ Parlament České republiky. Ústava české republiky. [online]. [cit. 2009-12-5]. Dostupné na WWW: <<http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>>

²⁰ FLEGL, V. *Významné mezinárodní dokumenty k ochraně lidských práv*. Skripta 1.vydání. Nakladatelství C.H.Beck. 1998. 82 s. ISBN 80-7179-204-7

²¹ Tamtéž, 83 s.

²² Bioetika a lékařská etika. *Úmluva o lidských právech a biomedicíně*. [online]. [cit. 2009-12-9]. Dostupné na WWW: <<http://bioetika.ktf.cuni.cz/articles.php?lng=cz&pg=23>>

5 Právní úprava v zahraničí

Výslovný zákonný zákaz náhradního mateřství existuje v Dánsku, Německu, Švédsku, Rakousku, Švýcarsku, Polsku, Francii. V některých státech USA je náhradní mateřství dovolené, v jiných zakázané a v mnoha případech neexistuje žádná právní úprava. V některých státech, např. ve Velké Británii, Izraeli, Indii či Ukrajině, je nekomerční náhradní mateřství dovolené, komerční je trestáno finančně či odnětím svobody.

5.1 Velká Británie

Institutu náhradního mateřství v této zemi jsou věnované dva zákony, které ho upravují. Jedná se o zákon Surrogacy Arrangement Act²³ z roku 1985 a zákon Human Fertilization and Embryology Act (zákon o lidském oplodnění) z roku 1990.²⁴

Surogační smlouvy mezi objednatelským párem a náhradní matkou jsou podle právního řádu nevynutitelné. Matkou dítěte, stejně jako v ČR, právně zůstává matka, která dítě porodila. Pokud si matka během těhotenství vytvoří vztah k dítěti a odmítne jej v rozporu se svými povinnostmi, které vyplývají ze smlouvy předat objednatelskému páru, tento pár nemá žádnou možnost vynucení dítěte do své péče. Nevynutitelnost platí i na druhou stranu. Pokud objednatelský pár ztratí o dítě z jakéhokoliv důvodu zájem, není povinen se dítěte ujmout i když se k tomu smluvně zavázal. Zákon zakazuje uzavírání smluv o náhradním mateřství na komerčním základě, dle tohoto zákona jsou za komerční považovány smlouvy, které slibují finanční odměnu za zprostředkování. Je povolena smlouva, která určuje povinnost objednatele uhradit surogační matce náklady spojené s těhotenstvím a následným porodem.

²³ Surrogacy Arrangements. [online]. [cit. 2010-01-30]. Dostupné na WWW: <<http://www.surrogacy.org.uk/pdf/Sur-act.pdf>>

²⁴ OPSI. *Human Fertilisation and Embryology Act 1990*. [online]. [cit. 2010-01-30]. Dostupné na WWW: <http://www.opsi.gov.uk/Acts/acts1990/Ukpga_19900037_en_1.htm>

V právní úpravě nedochází k rozlišování náhradního mateřství na plné či částečné, ale existuje několik podmínek, které musí být splněné pro svěření dítěte do rodičovské péče objednatelského páru:

- 1) dítě musí mít genetickou vazbu k jednomu či k oběma rodičům z objednatelského páru;
- 2) muž i žena z objednatelského páru musí být manželé, oba starší 18 let;
- 3) náhradní matka a její partner nebo manžel musí se žádostí souhlasit. Souhlas je možné vyslovit nejdříve 6 týdnů po narození dítěte;
- 4) žádost o svěření musí být podaná nejpozději 6 měsíců po narození dítěte. Vyhovění žádosti je podmíněno vykonáváním faktické rodičovské péče;
- 5) dítě musí s potenciálními rodiči žít ve Velké Británii.

Po splnění všech požadovaných podmínek nebrání nic tomu, aby objednatelský pár byl zapsán do rodného listu dítěte vedle náhradní matky.²⁵

Díky náhradním matkám se od uzákonění náhradního mateřství, narodilo ve Velké Británii asi 600 dětí.²⁶

5.2 USA

Zákony týkající se náhradního mateřství v USA jsou o něco složitější z toho důvodu, že se objevují dvě úrovně suverénní pravomoci, jelikož je USA federací. Federální suverénní pravomoc a suverénní pravomoc jednotlivých států. V sekci mezinárodního práva soukromého tedy v první řadě platí právo jednotlivých států, nikoliv federální. Z tohoto důvodů, je v některých státech USA náhradní mateřství dovoleno, v jiných zakázáno.

²⁵ FRYŠTENSKÁ, M. *Otazníky okolo asistované reprodukce*. Právo a rodina. Praha: Linde. 2004. č. 3. 16 s.

²⁶ Stop neplodnosti. *Náhradní matky*. [online].[cit. 2010-01-9]. Dostupné na WWW: <http://www.stopneplodnosti.cz/download/neplodnost_v_mediich/20091030_Moje_zdravi_Nahradni_matky.pdf>

5.2.1 Státy, ve kterých je náhradní mateřství dovoleno zákonem

5.2.1.1 Kalifornie

Náhradní mateřství je dovoleno za předpokladu, že alespoň jeden z objednatelů poskytl genetický materiál. Právě v tomto státě je znám případ, kdy soud v roce 1993 přiznal vynutitelnost smlouvy a uznal objednatelský pár za „přirozené rodiče“.

V tomto případě manželé Calvertovi byli objednatelským párem a L. Johnsonová náhradní matkou. Do jejího těla bylo za úplatu vpraveno embryo, které geneticky pocházelo od objednatelského páru. Smlouva obsahovala, že po narození dítěte jej náhradní matka předá objednatelskému páru. Ta však předání neučinila a musel zasáhnout soud, který uznal manžele Calvertovi za právoplatné rodiče.

Druhý případ se týká nevynutitelnosti smlouvy, kdy náhradní matka chtěla po porodu předat dítě objednatelskému páru – splnit smlouvu až do konce, ale z důvodů postižení dítěte jej objednatelský pár odmítnul převzít do péče. U soudu vyhráli objednatelé, soud své rozhodnutí odůvodnil nevynutitelností smlouvy.²⁷

5.2.1.2 Florida

Toto je jeden z mála států, kde právní úprava dovoluje obě formy náhradního mateřství, plné i částečné. Při plném náhradním mateřství a splnění všech podmínek je dohoda vynutitelná. Při částečném je soudně nevynutitelná. Odměna je chápána pouze jako výdaje spjaté s těhotenstvím.

Právo na uzavření surogační smlouvy ze strany objednatelského páru mají pouze manželé starší 18 let. Zároveň musí mít potvrzení lékaře o neschopnosti ženy donosit dítě, či potvrzení o těhotenství, které by mohlo ohrozit její život či život jejího plodu.

²⁷ Surrogacy UK. [online].[cit. 2010-02-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.surrogacyuk.org>>

Ze strany náhradní matky jde o požadavek věku 18 let, vyslovení souhlasu se všemi lékařskými vyšetřeními jak před početím tak i během těhotenství. Zavazuje se také ke vzdání všech rodičovských práv a pomoci objednatelskému páru při Birth Certificate Process, který probíhá při plném náhradním mateřství. Birth Certificate Process umožňuje objednatelskému páru získat dítě do péče bez adopce. Objednatelský pár musí do 3 dnů po narození dítěte podat žádost o vydání rodného listu dítěte, na němž budou uvedena jména ženy a muže z objednatelského páru jako biologických rodičů. Toto opatření zabraňuje problémům, které vznikly v jiných státech, kde objednatelský pár byl nucen adoptovat své vlastní biologické dítě, aby jejich jména mohla být zapsána v rodném listě dítěte.²⁸

5.2.1.3 Texas

Texaský zákon surogační mateřství výslovně povoluje, ale dohodu mezi objednatelským párem a náhradní matkou schvaluje soud. Jedná se o tzv. surrogacy contract, který soud schvaluje ještě před zavedením embrya do těla náhradní matky. Hlavními požadavky kontraktu jsou následující:

- muž a žena z objednatelského páru musí být manželé;
- kontrakt musí být podepsán min. 14 dní před zavedením embrya do těla náhradní matky;
- lékařské odůvodnění, že žena z objednatelského páru nemůže donosit dítě, případně že by těhotenství jí a jejího potomka mohlo ohrozit na životě;
- náhradní matka musela alespoň jednou otěhotnět a prodělat porod;
- zárodečné buňky nemusí být od objednatelského páru, avšak vajíčko nesmí pocházet od náhradní matky. Dítě tedy nemusí být geneticky spjato s žádným rodičem z objednatelského páru, zárodečné buňky mohou být darovány třetí stranou;

²⁸ Center for American Progress. *Guide to State Surrogacy Laws*. [online].[cit. 2010-02-03]. Dostupné na WWW: <http://www.americanprogress.org/issues/2007/12/surrogacy_laws.html>

- objednatelský pár nebo náhradní matka musí mít trvalé bydliště na území Texasu.

Kontrakt dále musí splňovat řadu dalších podmínek, aby byly dosaženy záruky pro náhradní matku a aby soud měl jistotu, že všechny strany jsou obeznámeny se všemi důsledky i riziky vyplývající pro ně z tohoto kontraktu. V případě, že soud kontrakt schválí, objednatelský pár se stane biologickými rodiči bez nutnosti adopce a jejich příjmení bude automaticky zapsané v rodném listě dítěte.²⁹

5.2.1.4 Virginie

I zde zákony povolují pouze nekomerční surogační mateřství. Smlouvu mohou uzavřít pouze manželé, vyloučené jsou homosexuální páry. O uzavření smlouvy rozhoduje soud. Pokud soud smlouvu schválí, muž i žena z objednatelského páru se stávají automaticky biologickými rodiči dítěte. Při neschválení smlouvy náhradní matka i partner zůstávají biologickými rodiči a objednatelský pár musí požádat o adopci dítěte. Pokud je surogační matka zároveň genetickou matkou, má právo kontrakt zrušit v prvních 6-ti měsících těhotenství.

Mezi požadavky soudu ke schválení smlouvy patří: studie domácnosti obou stran, ujištění o tom, že obě strany navzájem znají svůj zdravotní stav, náhradní matka musí být vdaná a musí mít alespoň jedno dítě, alespoň jeden z objednatelského páru musí být geneticky spjat s dítětem. Jakákoliv finanční odměna mimo nezbytných výdajů na lékařskou péči, není dovolena.³⁰

²⁹ The American Surrogacy Center. [online]. [cit. 2010-02-06]. Dostupné na WWW: <<http://www.surrogacy.com/legals/article/txlaw.html>>

³⁰ Center for American Progress. *Guide to State Surrogacy Laws*. [online]. [cit. 2010-02-03]. Dostupné na WWW: <http://www.americanprogress.org/issues/2007/12/surrogacy_laws.html>

5.2.2 Státy, ve kterých je náhradní mateřství zakázáno či upraveno

5.2.2.1 District of Columbia (DC)

Cílem přijatého zákona není zcela zakázat surogační smlouvy, ale potrestat ty, kteří by se na takových procesech chtěli obohatit. A to až pokutou 10 tisíc USD, případně odnětím svobody až na jeden rok. Až do současné chvíle však nebyl nikdo trestán pro porušení tohoto zákona.³¹

5.2.2.2 Indiana

V roce 1988 byl přijat zákon, který prohlašuje smlouvy o surogačním mateřství jako jednání proti veřejnému právu. Tento zákon může být považován za irelevantní z toho důvodu, že ve většině případů objednatelský pár i surogační matka nejsou ze státu Indiana a tudíž se na ně zákon nevztahuje.

Zákon neříká nic o možnosti sepsání surogační smlouvy, pouze stanoví, že pokud náhradní matka změní svůj názor a dítě bude si chtít ponechat, taková smlouva nesmí být použita jako soudní důkaz o tom, komu dítě patří.³²

5.2.2.3 Michigan

Zde jsou zákony o náhradním mateřství zakázány, smlouva je nevymahatelná a je proti veřejným právům. Kdo se bude podílet na tvorbě surogační smlouvy, bude potrestán pokutou do výše 50 tisíc USD nebo odnětím svobody 5 let.³³

³¹ The American Surrogacy Center. [online].[cit. 2010-02-06]. Dostupné na WWW: <<http://www.surrogacy.com/legals/article/dclaw.html>>

³² The American Surrogacy Center. [online].[cit. 2010-02-06]. Dostupné na WWW: <<http://www.surrogacy.com/legals/article/inlaw.html>>

³³ Center for American Progress. *Guide to State Surrogacy Laws*. [online].[cit. 2010-02-03]. Dostupné na WWW: <http://www.americanprogress.org/issues/2007/12/surrogacy_laws.html>

5.2.2.4 New York

V 1992 newyorští zákonodárci prohlásili surogační smlouvy za neplatné a za jednání proti veřejnému pořádku. V případě finanční odměny náhradní matce hrozí pokuta do výše 500 USD. Pokud se však prokáže, že někdo zprostředkoval kontrakty za účelem zisku, může dostat pokutu až 10 tisíc USD. V případě právních pochybností však žádný soud ve státě New York nesmí uznat takovéto smlouvy i kdyby byly bezúplatné. V případě sporu bude celá záležitost řešena rodinným právem.³⁴

5.3 Indie

Komerční náhradní mateřství je v Indii legální od roku 2002. Díky zdravotní infrastruktuře, vysoké mezinárodní poptávce, nízkým nákladům a snadné dostupnosti náhradních matek se tento stát stává lídrem mezi ostatními národy. Tento zákon je regulován pokyny pro náhradní mateřství vydané v roce 2005 institucí ICMR (Indian Council of Medical Research – Indická rada pro lékařský výzkum), která říká, že:

- náhradní matka může být vyhledána advokátem či spermobankou. Všechny advokátní kanceláře i spermobanky musí mít požadovanou akreditaci.
- odměna náhradní matce musí zahrnovat všechny skutečné výdaje související s těhotenstvím. Doklady o finančním vypořádání musí být k dispozici.
- náhradní matka by neměla přesahovat věk 45 let, žena musí splňovat všechna zdravotní kritéria, která jsou určena pro úspěšné otěhotnění.
- náhradní matka by měla spadat do stejné věkové kategorie jako žena z objednatelského páru a náhradní mateřství může podstoupit max. 3krát během svého života.

³⁴ The American Surrogacy Center. [online].[cit. 2010-02-06]. Dostupné na WWW: <<http://www.surrogacy.com/legals/article/nylaw.html>>

Právní komise předložila zprávu o potřebě uzákonění právních předpisů týkajících se náhradního mateřství. Tato zpráva zdůrazňuje správný způsob „provozování“ náhradního mateřství v indických podmínkách. Ujednává, že:

- náhradní mateřství mezi stranami bude sjednávat smlouva, která bude obsahovat všechny podmínky důležité pro obě strany, např. souhlas náhradní matky i jejího manžela, úhrada všech nákladů spojených s těhotenstvím, souhlas s předáním dítěte objednatelskému páru, atd.
- musí být sjednaná finanční podpora před předáním narozeného dítěte v případě smrti objednatelského páru nebo v případě rozvodu;
- alespoň jeden člověk z objednatelského páru by měl být biologickým rodičem;
- rodný list dítěte by měl obsahovat pouze jména objednatelského páru;
- má být chráněno právo na soukromí objednatelského páru i surogační matky;
- surogacie směřující k výběru pohlaví by měla být zakázána;
- náhradní matka se může rozhodnout ukončit těhotenství ještě před porodem dítěte. Toto je podrobněji definováno pomocí tzv. Medical Termination of Pregnancy Act z roku 1971.³⁵

³⁵ Surrogacy in India. *Law Commission Writes on Surrogacy*. [online].[cit. 2010-02-08]. Dostupné na WWW: <<http://blog.indiansurrogacylaw.com/2009/08/law-commission-writes-surrogacy/>>

6 Etické aspekty

6.1 Etické aspekty z křesťanského pohledu

Lze říci, že náhradní mateřství je z křesťanského pohledu eticky nepřijatelné. Církevní dokumenty např. *Donum Vitae* (Dar života) z roku 1987 či *Dignitas Personae* (Důstojnost osoby) z roku 2008, které se tímto problémem přímo zabývají, takové praktiky jednoznačně zamítají. Důvodů je několik.

V první řadě se zde jedná o *lidské embryo*, kterému náleží respekt z důvodů jeho přirozenosti a identity. Lidská bytost musí být respektována, jakožto osoba, od prvního okamžiku své existence. Jakákoliv lékařská manipulace s embryi, která by způsobila škody na integritě nenarozeného dítěte, není dovolená. Dokument *Donum Vitae* zastává stanovisko, že je nemorální produkovat lidská embrya pro jejich využití jako disponibilního biologického materiálu. S tímto je spojené umělé oplodnění kde dochází k usmrcování nadbytečných embrií. „Nikdo si za žádných okolností nemůže osobovat právo přímo zničit nevinnou lidskou bytost.“³⁶ Tento dokument také pojednává o heterologním umělém oplodňování, kde dárcem je jiná osoba než manželé. Zde se setkáváme s názorem, že „heterologické umělé oplodnění odporuje jednotě manželství, důstojnosti manželů, vlastnímu povolání rodičů a právu dítěte na početí a zrození v manželství a z manželství.“³⁷

S tím je spjat druhý důvod a to, že *dítě má vzniknout v manželství*, protože „plození je aktem spolupráce s Bohem Tvůrcem a v němž jde o výraz vzájemného sebeodevzdání manželů v lásce a věrnosti“.³⁸ Dítě má právo být počato, zroeno i vychováno jedním rodičovským párem. Užitím gamet třetího člověka, dochází k porušení manželského závazku a manželské jednoty. Stejně tak je nepřípustné, když jde o svobodnou ženu, bez ohledu na to, kdo je dárcem.

³⁶ Katolík. *Donum Vitae*. [online].[cit. 2010-02-20]. Dostupné na WWW:
<<http://web.katolik.cz/feeling/library/donum%20vitae.pdf>>

³⁷ Tamtéž, 10 s.

³⁸ Pastorec. *Církevní dokumenty*. [online].[cit. 2010-02-15]. Dostupné na WWW:
<http://www.pastorec.cz/index.php?typ=texty&sel_char=&sel_tema=182&sel_podtema=891&sel_text=2883>

Na závěr lze tyto důvody shrnout v citaci z dokumentu *Donum Vitae*: „Náhradní mateřství je objektivním popřením závazků plynoucích z manželské lásky, manželské věrnosti a zodpovědného mateřství. Uráží důstojnost dítěte a jeho právo na početí, vývoj v mateřském lůně, zrození a výchovu vlastními rodiči. Zavádí též na úkor rodiny rozdělení mezi fyzickými, psychickými a mravními prvky, které rodinu vytvářejí.“³⁹

6.2 Etické aspekty z pohledu etiků, lékařů, psychologů či sociologů

Po této stránce je institut náhradního mateřství, jak jsem uvedla, velmi nejednotné názorové téma. Setkáváme se s názory psychologů, lékařů, psychiatrů, kteří po etické stránce v této „službě“ nevidí problém. Jiní, naopak, výslovně nesouhlasí a považují náhradní mateřství za eticky nepřijatelné.

Nejvíce diskutovaným problémem je pro všechny zúčastněné negativní psychický dopad. Náhradní matka si ve většině případů vytvoří během těhotenství určitý vztah k dítěti, kterého se musí po porodu vzdát. Již představa vzdání se dítěte má vliv na psychiku matky i na vývoj dítěte, které je ovlivněno negativními psychickými prožitky matky. Aby tomu matka zabránila, musela by být schopna potlačit svůj mateřský pud a začít se chovat k dítěti tak, jako by to bylo cizí dítě či dítě nechtěné. Musela by být schopna se od něj emočně odpoutat. Zde vyvstává otázka, jaký jedinec z dítěte může vyrůst, když od začátku jeho existence jej odmítá jeho vlastní matka? Dle morálního teologa Jiřího Skoblíka z Katolické teologické fakulty je pronajímání dělohy za eticky nepřijatelné. „V přírodě je to zkrátka tak zařízené, že porodem se mezi matkou a dítětem vytváří hluboký citový vztah, tudíž se tyto ženy nedokážou od dítěte odloučit – nikoli v ojedinělých případech, ale vždycky. Pokud se po porodu neprobudí mateřská láska, hodnotí to lékaři jako patologický stav“.⁴⁰

³⁹ Katolik. *Donum Vitae*. [online].[cit. 2010-02-20]. Dostupné na WWW: <<http://web.katolik.cz/feeling/library/donum%20vitae.pdf>>

⁴⁰ Katolický týdeník. *Bude u nás legální pronajímat dělohu?* [online].[cit. 2010-01-24]. Dostupné na WWW: <<http://www.katyd.cz/index.php?cmd=page&type=11&article=6829>>

A v jaké míře má toto ujednání psychický dopad na objednatelský pár? Žijí ve stresu, zda se náhradní matka opravdu bude chtít vzdát svého dítěte a ponechá ho bez jakýchkoliv problémů v jejich péči. Budou schopni přijmout dítě za své, pokud nebude ani jeden z nich geneticky spjat s dítětem? Kdy mají říct dítěti, že ho porodila cizí žena a ne jeho matka, která ho vychovává? Jak si nevyčítat špatný výběr náhradní matky, když se dítě narodí s určitou vadou? Otázek je mnoho a záleží jen na člověku samotném zda podlehne psychickému tlaku či bude schopný se s tímto problémem vyrovnat.

Setkáváme se s námitkou, že dítě by mohlo být degradováno pouze na věc. Dítě je bráno pouze jako zboží a jeho vlastníci, kteří si ho „pořídili“, ho v případě poškození odmítnou přijmout. Náhradní matka se stává pouze předmětem a nástrojem realizujícím přání objednatelského páru. Jedná se zde o dehumanizaci člověka, která je v dnešní době, z hlediska etického, teologického i sociálního, nepřijatelná. Podobné úvahy týkající se degradování dítěte na pouhou věc zastávají i jiní autoři⁴¹, kteří mimo jiné poukazují na rizika týkající se např. adoptování embryí. Zastávají názor, že pokud objednatelský pár rozhodne adoptovat embryo, vyvstává riziko výběru embrya dle genetické analýzy. Došlo by k odlišení normální rodiny, ve které rodiče nemohou ovlivnit genetické dispozice, kvalitu dítěte od rodiny, kde si rodiče vybrali dítě „na míru.“ Zaobírají se i otázkou proč by někdo třetí souhlasil s účastí na úsilí někoho jiného mít dítě? Pro mnoho lidí je odpověď jasná: peníze. Autor dává příklad, jak náhradní matka vysvětlí svým dětem, že dítě co v sobě nosí a porodí, bude muset dát někomu jinému. Řekne snad: „Děti, maminka vás miluje tak moc, že chce dopřát také jiné mamince mít vlastní dítě a milovat je tak, jako já vás.“ A zároveň dodává: „A kromě toho si budeme moci dovolit výlet do Disneylandu nebo splátku hypotéky“. Co si pak takové děti pomyslí o své matce a o svém bezpečí? ⁴² Nehledě na to, že předáním dítěte za peníze, dochází k obchodování s živou bytostí a následky těchto obchodů mohou být pro společnost tragické.

⁴¹ MURRAY T. H., BERKELEY. *The worth of child*. California: University of California Press, 1996. 30 s. ISBN 10-0520088360

⁴² Srov. Tamtéž, 32 s.

Dalším etickým aspektem může být problém dvou, v některých případech, tří matek. Jedná se o biologickou matku, která dítěti předala genetické informace (vajíčko), matku, která ho nosila ve svém těle 9 měsíců a vytvořila si k němu určitý vztah a v neposlední řadě o sociální matku, která ho vychovává. Pro zdravý psychický vývoj dítěte by bylo zapotřebí, aby funkci těchto tří matek, zastupovala pouze jedna matka. Důležitou roli v rodině odehrává i otec, jeho role je nezastupitelná. Je proto důležité, aby objednatelský pár se skládal z muže i ženy, aby tradiční rodina byla zachována. Existuje však i názor, který říká, že když současná společnost přežívá přesto, že dochází k rozpadu rodinných tradic, hodnot i celkové rodiny tak proč nepovolit náhradní mateřství?⁴³

⁴³ MONAGLE J.F, THOMASMA D. C. Health Care Ethics: Critical Issues for the 21st Century. Editorial: Brian MacDonald. 48 s. ISBN 0-83420911-X

PRAKTICKÁ ČÁST

7 Cíl práce

7.1 Cíl práce

1. Zjistit, zda pojem institut „náhradní matky“ je všeobecně znám – a s tím spojená otázka uzákonění.
2. Zjistit, komu by měla být přidělena možnost stát se objednatelským párem.
3. Zjistit, zda by tyto ženy byly ochotné stát se náhradní matkou a za jakých podmínek.

7.2 Hypotézy

1. Podle mého názoru nezná většina žen pojem Institut „náhradní matky“ či pojem surogační mateřství.
2. Myslím si, že možnost stát se náhradní matkou je za určitých podmínek pro většinu žen nepřijatelná.
3. Domnívám se, že ochota stát se náhradní matkou plyne z velké části z finanční odměny, která by jim byla přislíbena.

8 Metodika

8.1 Metoda sběru dat

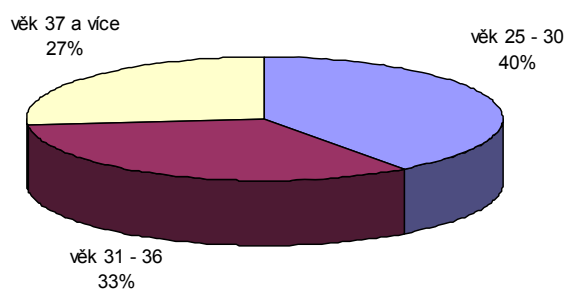
Empirická část této práce byla zpracována formou kvalitativního výzkumu. Šetření jsem provedla za pomoci výzkumné techniky polostandardizovaného rozhovoru, pro jehož podklad jsem použila předem připravený dotazník s patnácti otázkami, které byly v průběhu každého jednotlivého rozhovoru individuálně upraveny. Některé otázky (např. čísla 5, 6, 8 a 10) byly uzavřené, jiné (např. čísla 7, 9, 11 a 13) dávaly prostor k vyjádření svého názoru, některé otázky byly vynechány z důvodu striktní negativní předchozí odpovědi – tedy položení následující otázky by nemělo význam. Jednotlivé odpovědi respondentek jsem porovnávala a společné i odlišné názory jsem shrnula v kapitole Diskuze. Tento výzkum probíhal v období od 15. ledna 2010 do začátku února 2010.

8.2 Charakteristika výzkumného souboru

Rozhovor byl veden pouze se ženami, jelikož téma náhradního mateřství se týká z velké části hlavně žen a domnívám se, že muži by na většinu otázek nebyli schopni odpovědět. Vybrala jsem 15 respondentek ve věku od 26 do 50 let, s různým stupněm vzdělání, s různým počtem dětí (včetně bezdětných), vdané, svobodné i rozvedené. Každý rozhovor trval max. 20 až 30 minut a byl zcela jiný, některé odpovídaly striktně a nerozváděly své odpovědi, jiné se rozpovídaly a bylo vidět, že toto téma je pro ně velmi citlivé. Zvláště pro ženy, které již mají děti.

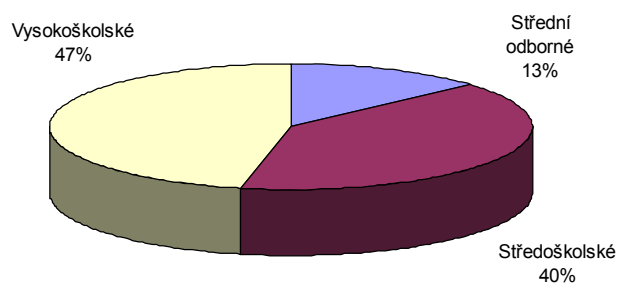
9 Výsledky šetření

- *První otázka zjišťuje věk respondentek*

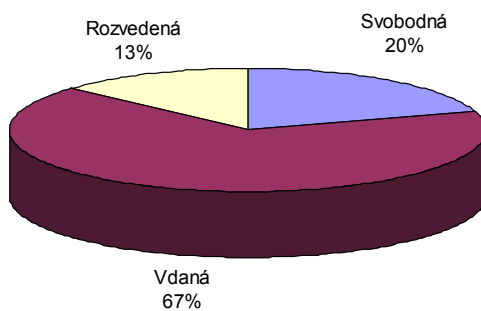
Graf 1: Věková struktura respondentek

- *Druhá otázka zjišťuje vzdělání*

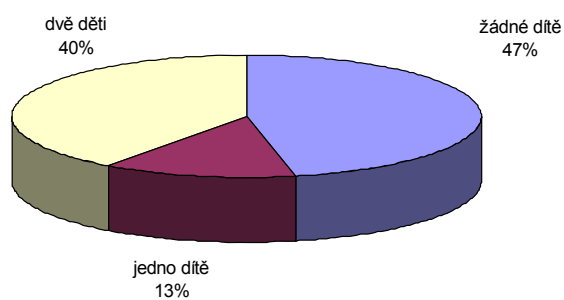
Graf 2: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentek

- *Třetí otázka zjišťuje rodinný stav*

Graf 3: Rodinný stav respondentek

- *Čtvrtá otázka zjišťuje počet dětí*

Graf 4: Počet dětí respondentek

- *Pátá otázka zjišťuje, zda se setkaly s pojmem institut „náhradní matky“*

Odpověď respondentek	Počet odpovědí
ano	13 (87%)
ne	2 (13%)

Tabulka 1: Znalost pojmu institut „náhradní matky“

Výsledek: 13 respondentek odpovědělo, že s pojmem institutu „náhradní matky“ se již setkaly, většinou z televize, novin či internetu. Pouze dvě respondentky tento pojem neznaly.

- *Šestá otázka* zjišťuje, zda si respondentky myslí, že je v ČR náhradní mateřství právně upravené

Odpověď respondentek	Počet odpovědí
ano	3 (20%)
ne	9 (60%)
nevím	3 (20%)

Tabulka 2: Uzákoněnost náhradního mateřství v ČR

Výsledek: 9 respondentek odpovědělo, že náhradní mateřství není v ČR právně upravené, ale svou odpovědi si nebyly jisté. 3 respondentky si odpovědi byly jisté a 3 nevěděly.

- *Sedmá otázka* zjišťuje, na jakém principu, dle respondentek, náhradní mateřství funguje

Odpověď respondentek	Počet odpovědí
organizace / zdravotnické kliniky	3 (20%)
nelegální / za peníze	3 (20%)
smlouva mezi oběma stranami	5 (33%)
nevím	4 (27%)

Tabulka 3: Principiální fungování náhradního mateřství

Výsledek: 3 respondentky se domnívají, že náhradní matku zajistí organizace či kliniky tím se zabývající, další 3 respondentky uvedly, že náhradní

mateřství považují za nelegální obchod, 5 respondentek odpovědělo, že musí být sepsána smlouva mezi oběma stranami a 4 respondentky nevěděly.

- *Osmá otázka* zjišťuje, zda se uzákoněnost náhradního mateřství objevuje v jiných státech

Výsledek: 12 respondentek odpovědělo ano, z toho 8x bylo uvedeno v odpovědích USA, 3x Velká Británie, 2x Řecko, 1x Kanada, Německo, Austrálie, Izrael a Švédsko, 3 odpovědi zněly nevim.

- *Devátá otázka* se zabývá názorem, zda by náhradní mateřství mělo být umožněné i v ČR

Odpověď respondentek	Počet odpovědí
ano	2 (13%)
jen za určitých podmínek	12 (80%)
ne	1 (7%)

Tabulka 4: Umožnění náhradního mateřství v ČR

Výsledek: 2 respondentky odpověděly ano, 12 jen za určitých podmínek (podmínkou je např. smlouva mezi stranami, zákon, který to dovoluje, atd.), a pouze jedna respondentka odpověděla záporně.

- *Desátá otázka* zjišťuje, komu by mělo být dovolené stát se objednatelským párem

Odpověď respondentek	Počet odpovědí
pouze manželům	11 (73%)
manželům i nesezdaným párům	3 (20%)
komukoliv	1 (7%)
homosexuálům	0 (0%)

Tabulka 5: Adepti ze strany objednatelského páru

Výsledek: 11 respondentek by tuto možnost dali pouze manželům, vyplývá to stále ještě z institutu rodiny, kdy pro většinu je důležité zachovat institut manželství, 3 respondentky odpověděly manželům i nesezdaným párům, 1 odpověď se týkala komukoliv a homosexuálům by tuto šanci nedaly v žádném případě.

- *Jedenáctá otázka* zjišťuje, zda by přemýšlely nad řešením pořízení si náhradní matky, v případě její neplodnosti i jejího partnera a nebo zda by zvolily jinou možnost

Výsledek: Nad tímto řešením situace by přemýšlelo 6 respondentek, u dalších dvou respondentek by tato možnost byla přijatelná, ale pouze za předpokladu uzákonění náhradního mateřství, 6 respondentek tuto možnost odmítlo a zvolilo možnost adopce, jedna respondentka by zvolila umělé oplodnění.

- *Dvanáctá otázka* zjišťuje, zda by byly ochotné za určitých podmínek stát se samé náhradní matkou

Odpověď respondentek	Počet odpovědí
ano, ale pouze pro blízkou osobu	3 (20%)
ne	10 (67%)
nyní nevím	2 (13%)

Tabulka 6: Ochota stát se náhradní matkou

Výsledek: 3 ženy odpověděly pozitivně, 10 žen striktně tuto možnost zamítlo a dvě ženy nad touto otázkou dlouze přemýšlely a uvedly, že nyní neví.

Jelikož 10 respondentek ve 12 otázce odpovědělo, že náhradní matkou by se nestaly za žádných podmínek, na 13 a 14 otázku odpovídalo pouze 5 respondentek

- *Třináctá otázka* zjišťuje, jaké podmínky by musely být splněné, aby se respondentky staly náhradní matkou

Odpověď respondentek	Počet odpovědí
právně ošetřeno smlouvou	2 (40%)
finanční odměna	1 (20%)
povoleno zákonem	1 (20%)
všechny možnosti současně	1 (20%)

Tabulka 7: Podmínky stanovující rozhodnutí stát se náhradní matkou

Výsledek: 2 respondentky uvedly podmínku smlouvy mezi stranami, 1 respondentka uvedla finanční odměnu, 1 respondentka by se stala náhradní matkou za předpokladu uzákonění tohoto institutu a 1 respondentka by požadovala všechny výše uvedené podmínky.

- Čtrnáctá otázka zjišťuje, jaké aspekty by vedly k rozhodnutí stát se náhradní matkou

Odpověď respondentek	Počet odpovědí
špatná finanční situace	2 (40%)
pomoc blízké osobě	3 (60%)

Tabulka 8: Aspekty vedoucí k rozhodnutí stát se náhradní matkou

Výsledek: 2 odpovědi zazněly pouze v případě špatné finanční situace, 3 respondentky by vedlo k tomuto rozhodnutí chuť pomoci blízké osobě, nejlépe v rodinném kruhu.

- Patnáctá otázka zjišťuje, co by bránilo v rozhodnutí stát se náhradní matkou?

Odpověď respondentek	Počet odpovědí
psychická stránka	6 (40%)
etické aspekty	1 (7%)
vlastní přesvědčení	1 (7%)
neuzákoněnost	3 (20%)
všechny výše uvedené	1 (7%)

Tabulka 9: Aspekty bránící v rozhodnutí stát se náhradní matkou

Výsledek: Na tuto otázku odpovídalo opět 15 respondentek. Šesti respondentkám by bránila vlastní psychika, třem respondentkám neuzákoněnost, po jedné odpovědi se dostalo na etické aspekty, vlastní přesvědčení a jedna respondentka uvedla všechny výše uvedené odpovědi.

9.1 Ověření hypotéz

Hypotéza 1 – Většina žen nezná pojem institut „náhradní matky“ či pojem surogační mateřství. **Tato hypotéza se nepotvrdila.** Domnívala jsem se, že ženy, které se neseťkaly s problémem neplodnosti, tento institut nebudou znát. Medializace náhradního mateřství, projednávání etické stránky i diskuze nad tímto tématem byly však dostačující natolik, že se institut dostal do podvědomí většiny respondentek.

Hypotéza 2 – Možnost stát se náhradní matkou je za určitých podmínek pro většinu žen nepřijatelná. **Tato hypotéza se potvrdila.** Většina respondentek argumentovala tím, že by nebyla schopná vzdát se svého dítěte. Tímto rozhodnutím by zklamaly samy sebe.

Hypotéza 3 - Ochota stát se náhradní matkou plyne z velké části z finanční odměny, která by jim byla přislíbena. **Tato hypotéza se také nepotvrdila.** Domnívala jsem se, že peníze pro většinu respondentek budou hrát velkou roli v rozhodování. Avšak důležitější je pro ně pomoc blízké osobě, samozřejmě bez finanční odměny.

10 Diskuze

Institut „náhradní matky“, jak jsem již uvedla na začátku mé bakalářské práce, je v současnosti velmi aktuální téma, projednávané také na úrovni vládní. Diskuze, které se vedly začátkem září minulého roku, přinesly pouze mnoho nezodpovězených otázek a názorů pro i proti uzákonění náhradního mateřství. Otázkou zůstává, zda někdy opravdu dojde k uzákonění či alespoň k úpravě některých zákonů nebo vyhlášek, které by umožnily legální fungování náhradního mateřství v České republice.

Praktická část mé bakalářské práce je zpracována pomocí kvalitativního šetření. V rámci šetření jsem stanovila následující cíle. Prvním cílem práce bylo zjistit, zda pojem institut „náhradní matky“ je všeobecně znám a s tím i spojená otázka uzákonění tohoto institutu v ČR i v jiných zemích. Druhým cílem bylo zjistit, komu by měla být přidělena možnost stát se objednatelským párem. Třetím cílem bylo zjistit, zda by respondentky byly ochotné stát se náhradní matkou a za jakých podmínek. Na základě těchto cílů jsem vytvořila strukturu rozhovoru, který jsem provedla s každou respondentkou zvlášť. Stanovila jsem tři hypotézy, dvě z nich se nepotvrdily a jedna se potvrdila. Výsledky rozhovorů mě překvapily. Očekávala jsem, že pojem náhradní mateřství nebude mezi laickou veřejností (respondentkami) tak znám. Domnívám se, že je to z toho důvodu, že většina respondentek pocházela ze střední vrstvy společnosti, měla vysokoškolské či středoškolské vzdělání a pracovala. Je zde větší pravděpodobnost, že s pojmem náhradní mateřství přišly do kontaktu a více se zajímaly o politický i společenský život. Dalším důvodem je, že rozhovor jsem dělala pouze se ženami a toto téma je pro ně mnohem bližší a zajímavější než pro muže. Pokud bych dělala rozhovor se ženami z nižší vrstvy společnosti, byla by zde nejspíše vyšší možnost, že by tento pojem neznaly. Respondentky jsem však vybírala náhodně, neobjevila se mezi nimi žádná se základním vzděláním.

Pro většinu respondentek bylo nepředstavitelné stát se náhradní matkou. Svou roli zde odehrávalo z velké části to, že již jsou matkami a představa vzdání se svého dítěte, které v sobě nosí 9 měsíců by bylo pro ně spíš selháním z jejich

strany než dobrým skutkem. Domnívám se, že ženy v jiných státech nevidí v předání dítěte jiné ženě až tak velký morální problém. Toto jednání je samozřejmě velmi individuální a těžko říci, zda jsou v porovnání s jinými státy ženy v České republice spíše v tomto směru konzervativní či nikoliv. S konzervativním přístupem ze strany respondentek jsem se setkala i v otázce, kdo by měl mít šanci stát se objednatelským párem. Dle názoru respondentek, fungování rodiny závisí hlavně na manželích, a proto oni mají jako jediní právo stát se objednatelským párem. Je to institut, který by měl být zachován i v tomto náhradním mateřství a nelze dopustit, aby se rodičem dítěte stal každý. Homosexuálové dle respondentek by neměli šanci jakkoliv uspět; pokud by chtěli potomka, nabízí se adopce. V tomto směru zastávám stejný názor. Šanci bych dala i nesezdaným párům, kteří spolu žijí již několik let v jedné domácnosti. Z odpovědí vyplynulo, že ani peníze zde nehrají žádnou významnou roli. Pomoci blízké osobě, nejlépe z rodiny, je mnohem vážnější důvod než finanční stránka. Myslím si ale, že v jiných případech tomu bude naopak. Mnoho žen na internetu se nabízí jako náhradní matka za určitou částku. Většinou jsou to mladé ženy, které nemají partnera, jsou ve finanční tísní a tato šance získat peníze jim připadá jako jedna z jednodušších.

Institut náhradní matky je velmi názorově různorodé téma, u kterého je třeba zvážit v první řadě etickou i právní stránku. Z lékařského pohledu je to proveditelný zákrok, který by s sebou neměl přinést žádné vážnější problémy. Z etického i právního pohledu proběhne ještě mnoho diskuzí, než náhradní mateřství dostane přijatelnou tvář pro všechny zúčastněné a bude moci vstoupit v zákon. Většina respondentek by tuto právní úpravu přivítala. Já se také domnívám, že uzákonění tohoto institutu a stanovení přesných podmínek, za jakých náhradní mateřství bude moci fungovat, bude pro mnoho párů vysvobozením z pocitu beznaděje.

ZÁVĚR

Na začátku 21. století se lidstvo potýká se závažným problémem, kterým je snížená plodnost. Dnešní statistiky poukazují na potíže s početím dítěte u každého šestého páru. Tento problém se většinou řeší jednou z metod asistované reprodukce či adopcí. Dojde-li k selhání umělého oplodnění, objevuje se otázka, zda si dítě adoptovat, nebo se přiklonit k metodě náhradního mateřství, která i přes zákony toto neumožňující se v dnešní době pomalu ale jistě rozkvétá. Pro kterou z metod se neplodný pár rozhodne, je pouze na jeho uvážení. Někteří si zakládají na tom, aby jejich potomek byl geneticky spjat s rodiči, jiné páry touží tak moc po dítěti, že zvolí metodu adopce a genetická stránka potomka není pro ně tím nejdůležitějším kritériem. Velmi individuální záležitost, kterou lze v jisté míře ovlivnit pouze diskuzemi.

Z odborných diskuzí vedených na toto téma, z názorů, které slýcháváme, lze, dle mého názoru, vyvodit následující závěr. Náhradní mateřství se potýká s řadou velmi závažných důvodů, proč tento institut neuzákonit. Jedná se hlavně o etickou stránku, náboženské důvody, komercializaci, nepřijetí dítěte biologickými rodiči v případě jeho handicapu či neochota ze strany náhradní matky vzdát se dítěte. Na druhé straně váhy se nachází důvody vedoucí k uzákonění náhradního mateřství. I když tento souboj je nevyrovnaný a důvody proti uzákonění prozatím ve společnosti vyhrávají, existuje šance, že v budoucnu budou nalezeny pádné argumenty vedoucí k uzákonění institutu „náhradní matky“. Vyřeší se všechna etická dilemata a nastolí se pravidla, díky kterým tento institut bude moci legálně fungovat, aniž by byla porušena práva dítěte, náhradní matky nebo biologických rodičů.

Seznam použitých zdrojů

- 1) BIBLE. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost. 1985. ISBN 80-900881-0-4
- 2) BLACK, H. C. *Blackův právníký slovník*. Přel. Balaš, v. a kol., 2. svazek. Praha: Victoria publishing a.s. 1993. ISBN 80-85605-23-6.
- 3) FLEGL, V. *Významné mezinárodní dokumenty k ochraně lidských práv*. Skripta 1.vydání. Nakladatelství C.H.Beck, 1998. ISBN 80-7179-204-7
- 4) HAVELKOVÁ M. *Právní aspekty asistované reprodukce*. Brno, 2007/2008. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Právníká fakulta. Katedra občanského práva. Prof.Judr. Milana Hrušková, CSc.
- 5) HRUŠÁKOVÁ, M. In Hendrych, D. a kol. *Právníký slovník*. 2. rozšíř. vyd. Praha: C. H. BECK. 2003. ISBN 80-7179-740-5
- 6) LOJKOVÁ, J. *Bounds of an autonomous will of parties in cases of surrogacy agreements*. In COFOLA 2009: the Conference Proceedings. Brno: Masaryk university, 2009. ISBN 978-80-210-4821-8.
- 7) MONAGLE J.F, THOMASMA D. C. *Health Care Ethics: Critical Issues for the 21st Century*. Editorial: Brian MacDonald. ISBN 0-83420911-X
- 8) MURRAY T.H., BERKELEY. *The worth of child*. California: University of California Press, 1996. ISBN 10-0520088360
- 9) ŘEŽÁBEK, K. *Léčba neplodnosti*. 3. aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2004. ISBN 80-247-1010-2

Odborná periodika

- 1) FRYŠTENSKÁ, M. Otazníky okolo asistované reprodukce. *Právo a rodina*. 2004. č. 3. 16,17 s.
- 2) HADERKA, J. Surogační mateřství. *Právní obzor*. 1986. č. 10. 917 s.
- 3) MELICHAROVÁ, D. Právo znát svůj genetický původ. *Zdravotnictví a právo*. 2004. č. 2

Internetové zdroje

www.americanprogress.org

www.bioetika.cz

www.cak.cz

www.justice.cz

www.katyd.cz

www.opsi.gov.uk

www.pastorace.cz

www.psp.cz

www.radaevropy.cz

www.stopneplodnosti.cz

www.surrogacy.com

www.web.katolik.cz

www.zdn.cz

Zákony a úmluvy

- 1) Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině §63 - §77, §50a
- 2) Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon - §212, §213. §216 odst.1, §232 odst. 2
- 3) Evropská úmluva o právním postavení dětí narozených mimo manželství čl.2
- 4) Úmluva o právech dítěte - čl. 3 a čl. 9 odst.1
- 5) Úmluva o lidských právech a biomedicíně - kapitola VII, čl. 21

Elektronické dokumenty

- 1) Justice. *Ministryně spravedlnosti a zdravotnictví zahájily diskuzi o náhradním mateřství*. [online]. [cit. 2009-11-27]. Dostupné na WWW:
<http://portal.justice.cz/justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=2375&d=309002>
- 2) Zlin.cz. *Zlínská klinika reprodukční medicíny se jako jediná v ČR přiznává, že podporuje náhradní mateřství*. [online]. [cit. 2010-02-20]. Dostupné na:
WWW: <<http://zlin.cz/article.php?ID=405806®ion=4>>
- 3) Justice. *Náhradní mateřství, legislativní pohled*. [online]. [cit. 2010-01-9].
Dostupné na WWW:
<http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5243&d=309120>
- 4) Rada Evropy. *Sbírka mezinárodních smluv*. [online]. [cit. 2009-12-5].
Dostupné na WWW: <http://www.radaevropy.cz/dokumenty/Sm01_047.pdf>
- 5) Parlament České republiky. *Ústava české republiky*. [online]. [cit. 2009-12-5].
Dostupné na WWW: <<http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>>
- 6) Bioetika a lékařská etika. *Úmluva o lidských právech a biomedicíně*. [online].
[cit. 2009-12-9]. Dostupné na WWW:
<<http://bioetika.ktf.cuni.cz/articles.php?lng=cz&pg=23>>
- 7) Surrogacy Arrangements. [online]. [cit. 2010-01-30]. Dostupné na WWW:
<<http://www.surrogacy.org.uk/pdf/Sur-act.pdf>>
- 8) OPSI. *Human Fertilisation and Embryology Act 1990*. [online].
[cit. 2010-01-30]. Dostupné na WWW:
<http://www.opsi.gov.uk/Acts/acts1990/Ukpga_19900037_en_1.htm>

- 9) Stop neplodnosti. *Náhradní matky*. [online].[cit. 2010-01-9]. Dostupné na WWW: <http://www.stopneplodnosti.cz/download/neplodnost_v_mediich/20091030_Moje_zdravi_Nahradni_matky.pdf>
- 10) Surrogacy UK. [online].[cit. 2010-02-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.surrogacyuk.org>>
- 11) Center for American Progress. *Guide to State Surrogacy Laws*. [online]. [cit. 2010-02-03]. Dostupné na WWW: http://www.americanprogress.org/issues/2007/12/surrogacy_laws.html
- 12) The American Surrogacy Center. [online].[cit. 2010-02-06]. Dostupné na WWW: <<http://www.surrogacy.com/legals/article/txlaw.html>>
- 13) Surrogacy in India. *Law Commission Writes on Surrogacy*. [online]. [cit. 2010-02-08]. Dostupné na WWW: <<http://blog.indiansurrogacylaw.com/2009/08/law-commission-writes-surrogacy/>>
- 14) Katolík. *Donum Vitae*. [online].[cit. 2010-02-20]. Dostupné na WWW: <<http://web.katolik.cz/feeling/library/donum%20vitae.pdf>>
- 15) Pastorec. *Církevní dokumenty*. [online].[cit. 2010-02-15]. Dostupné na WWW:<http://www.pastorec.cz/index.php?typ=texty&sel_char=&sel_tema=182&sel_podtema=891&sel_text=2883>
- 16) Katolický týdeník. *Bude u nás legální pronajímat dělohu?* [online]. [cit. 2010-01-24]. Dostupné na WWW: <<http://www.katyd.cz/index.php?cmd=page&type=11&article=6829>>

Seznam příloh

- Dotazník

Přílohy

Dotazník

1) Do které věkové kategorie patříte?

- a) 25 – 30 let
- b) 31 – 36 let
- c) 37 a více

2) Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

- a) základní
- b) střední odborné
- c) středoškolské
- d) vysokoškolské

3) Váš rodinný stav

- a) svobodná
- b) vdaná
- c) rozvedená

4) Počet dětí

- a) 0
- b) 1
- c) 2
- d) 3 a více

5) Setkali jste se s pojmem institut „náhradní matky“?

- a) ano
- b) ne
- c) nikdy jsem o tom neslyšela

- 6) **Myslíte si, že je v České republice náhradní mateřství právně upravené?**
- a) ano
 - b) ne
 - c) nevím
- 7) **Bez ohledu na právní úpravu, na jakém principu si myslíte, že náhradní mateřství funguje?**
- zde prosím o vlastní názor
- 8) **Myslíte si, že v některých státech je náhradní mateřství uzákoněné?**
- a) ano – ve kterých státech?
 - b) ne
 - c) nevím
- 9) **Mělo by být podle vašeho názoru náhradní mateřství umožněné i v ČR?**
- a) ano – proč?
 - b) ano, ale pouze za určitých podmínek
 - c) ne, nic takového nepřichází v úvahu
- 10) **Komu by mělo být dovolené stát se objednatelským párem?**
- a) pouze manželům
 - b) manželům i nesezdaným párům
 - c) komukoliv
 - d) homosexuálům, atd.
- 11) **Pokud by jste se ocitla v situaci, kdy vy ani váš partner nebo pouze jeden z vás, by nebyl plodný, přemýšleli by jste nad tímto řešením vaši situace nebo by jste zvolily jiná řešení?**
- a) ano, přemýšleli bychom nad tímto řešením

- b) ano, přemýšleli, ale pouze pokud by to bylo právně dovolené. Za jiných okolností ne
- c) ne, zvolili bychom jinou metodu – jakou?

12) Byla by jste ochotná za určitých podmínek, stát se sama náhradní matkou?

- a) ano
- b) ano, ale pouze pro blízkou osobu
- c) ne
- d) nyní netuším

13) Jaké podmínky by musely být splněné, aby jste se stala náhradní matkou?

- a) smlouva mezi objednatelským párem a náhradní matkou
- b) finanční odměna
- c) povoleno zákonem
- d) jiné:

14) Pokud by jste se rozhodla, stát se náhradní matkou, co by vás k takovému rozhodnutí vedlo?

- a) špatní finanční situace
- b) pomoc jinému páru mít dítě
- c) jiné:

15) Co by vám bránilo stát se náhradní matkou?

- a) psychická stránka
- b) etické aspekty
- c) vlastní přesvědčení
- d) neuzákoněnost
- e) jiné:

ABSTRAKT

DULAWOVÁ I. *Institut „náhradní matky“*. České Budějovice 2010. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce K. Hyková.

Klíčová slova: institut „náhradní matky“, surogační / náhradní mateřství, náhradní matka, objednatelský pár, zákony v zahraničí, zákony v ČR, etické aspekty

Práce se zabývá aktuální otázkou institutu „náhradní matky“ po stránce etické i právní. Teoretická část charakterizuje pojem surogačního mateřství, pojednává o právních vztazích mezi náhradní matkou a objednatelským párem, o povaze smlouvy, odměně i osvojení dítěte. Dále tato práce popisuje právní úpravu v České republice i v zahraničí, např. ve Velké Británii, v USA nebo v Indii. Zaobírá se různými aspekty z pohledu křesťanského, etického a lékařského.

Praktická část obsahuje rozbor i výsledky polostandardizovaného rozhovoru provedený s 15 respondentkami. Otázky v rozhovoru byly zpočátku zaměřeny na obecná témata, později pak na otázky týkající se podmínek a rozhodnutí stát se náhradní matkou, odměny, která by měla náležet náhradní matce a umožnění stát se adeptem ze strany objednatele. Z odpovědí jsem získala výsledky šetření, které poté potvrdily či vyvrátily mé hypotézy.

ABSTRACT

The Institute of „Surrogate Mother“.

Key words: the Institute of the Surrogate Mother, Surrogate / Substitute Motherhood, Surrogate Mother, the Client's pair, Laws in Foreign Countries, Laws in the CR, the Ethical Aspects.

This thesis deals with the current issue of the Institute of the “Surrogate Mother” with attention to the ethical and the juridical field.

The theoretical part characterises the idea of the Surrogate Motherhood, handles the juridical relations between the Surrogate Mother and the Clients pair, the character of the agreement, reward /benefit/ and the Child's adoption.

Furthermore, this thesis describes the juridical adjustments in the Czech Republic, in Foreign Countries, e.g. in the Great Britain, in the USA or in India. Handles various aspects from the Christian, ethical and medical view.

The practical part includes the analysis and results of the half-standardised interview, which has been given by 15 respondents. From the beginning of the interview, questions have been focused on common themes, afterwards on questions regarding to conditions and decisions to become the Surrogate Mother, rewards /benefits/, that should have belonged to the Surrogate Mother and to allow to become the candidate from the Client's side. The investigations' results that I gained from the answers afterwards confirmed or disproved my hypothesis.